

ПЕРЕДЗБИРАЛЬНА ДЕСИКАЦІЯ – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ В НАСІННИЦТВІ СОЇ

Чернишенко П. В., Рябуха С. С., Шелякін В. О.

Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, м. Харків

Вивчено вплив різних строків проведення десикації насінницьких посівів сої на тривалість фази досягання та особливості формування урожайності і посівних якостей насіння.

Рекомендується проводити обробку посівів сої десикантами Реглон супер або Скорпіоном (2,0 л/га) при початковій вологості насіння 50–55 %. При цьому урожайні властивості та посівні якості насінневого потомства не знижувалися.

соя, сорт, урожайність, десикація, Реглон супер, Скорпіон, енергія проростання, лабораторна схожість, маса 1000 насінин, потомство

В Україні і за кордоном накопичено широкий досвід проведення передзбиральної десикації посівів сої. Однак, аналіз його застосування приводить до суперечливих висновків. Встановлено, що десикація на 6–10 діб прискорює досягання насіння, забезпечує його рівномірний характер, знижує травмованість і ураженість грибковими захворюваннями, різко збільшує продуктивність механізованого збирання. При цьому вона практично не позначається на продуктивності, біохімічному складі і біологічних властивостях насіння, а в деяких випадках навіть поліпшує їх [1, 2]. З іншого боку показано, що десикація на ранніх фазах розвитку насіння призводить до зниження урожайності та посівних якостей насіння сої [2].

Донедавна в якості десикації використовували хімічні препарати гербіцидної дії, або ж групу дефоліантів-десикантів, із яких найпоширенішими були Хлорат магнію, Хлорат калію, Ціанамід кальцію, Калієва сіль та ін. Проте, вони чинили досить жорсткий вплив на саму рослину, тобто була вірогідність різкого призупинення відтоку пластичних речовин у ранні фази досягання і, як наслідок, зниження врожаю. Тим паче, що їх потрібно було вносити з надто високими дозами, що ускладнювало їх практичне застосування. Останнім часом для десикації випробувані і рекомендовані інші, ефективніші, препарати, що входять в Перелік пестицидів та агрохімікатів дозволених до використання в Україні. Це такі десиканти як Реглон супер, Сонечко, Дукаст, Десикант, Везувій, Скорпіон, Басти та інші. При цьому доза їх внесення невелика і знаходиться у межах 2–3 л/га [3, 4]. Перевага сучас-

них десикантів полягає в їхній екологічності. Діюча речовина їх швидко руйнується в об'єктах довкілля, має низьку токсичність для ссавців і людей, які з ними працюють [5, 6].

Окрім товарних посівів, передзбиральній десикації підлягають також насінницькі посіви сої. М. Кирпа [7] повідомляє, що десикація дає можливість одержати насіннєвий матеріал з високою енергією проростання і лабораторною схожістю насіння навіть у несприятливих для досягання умовах. Автор наголошує, що насіння, одержане від десикації, дає за пересівання «потомство», яке має високі посівні та урожайні властивості.

І. І. Чалий [8] вважає, що дуже ранній або пізній збір урожаю однаково невідгідний для одержання повноцінного насіння. Найбільшу продуктивність і якість насіння автор відзначає в фазі фізіологічної стиглості (через 48–50 діб після запилення). Єдина обставина, що обмежує збирання в фазі фізіологічної стиглості – це висока вологість насіння. Однак, вона може бути знижена шляхом передзбиральної десикації посівів, що забезпечує завчасне опадання листків і примусове зневоднення рослин на корені.

За даними В. П. Конечної [9], оптимальним строком десикації сої є фаза жовтих-початок побуріння бобів нижніх ярусів за вологості насіння 65–67 %. Десикація посівів у зазначену фазу прискорює досягання насіння на 12–16 діб.

За результатами досліджень академіка А. О. Бабица та ін. [10, 11], оптимальним строком проведення передзбиральної десикації є вологість насіння 45–50 % і побуріння бобів нижнього і середнього ярусів. Автори зазначають, що при ранньому її проведенні, коли вологість насіння сягає 60–65 %, врожай знижується на 0,2–0,3 т/га.

Як свідчить М. Кузюра [12], десикація посівів сої за вологості насіння 64–65 % спричиняла зменшення урожаю на 0,30 т/га; за вологості 61 % – 0,11 т/га, а за вологості 50 % і менше – зниження врожаю зовсім не спостерігалось. Десикація в зазначений термін дає змогу на 9–11 діб раніше закінчити збирання сої.

В. І. Заверюхін, І. Л. Левандовський та ін. [13, 14] повідомляють, що десикацію посівів сої потрібно розпочинати у фазі побуріння бобів нижнього і середнього ярусів за початкової вологості насіння 45–50 %.

Отже, незважаючи на досягнуті значні успіхи в проведенні передзбиральної десикації посівів сої, і надалі залишаються досить актуальними питання вибору препарату, його концентрації та строків обробки, перш за все, через різноманіття сортових особливостей сої та кліматичних зон вирощування.

Необхідність вирішення цих важливих задач і становить основу обґрунтування актуальності та підставу для проведення відповідних досліджень.

Мета і задачі досліджень. Метою роботи було теоретичне обґрунтування і практичне визначення оптимального строку передзбиральної десикації насінницьких посівів сої в умовах східної частини Лісостепу України.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі задачі:

➤ встановити вплив строку десикації на тривалість фази досягання та особливості формування урожайності і посівних якостей насіння сортів сої різних груп стиглості;

➤ визначити вплив насіння материнської рослини, вирощеної за різних строків десикації в потомстві (при пересіві) на посівні якості та урожайні властивості насіння сортів сої різних груп стиглості.

Методика та вихідний матеріал. Дослідження проводились протягом 2005–2008 рр. на полях наукової сівозміни в лабораторії забезпечення польових та лабораторних дослідів Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН за багатофакторною схемою методом розщеплених ділянок з урахуванням усіх вимог методики дослідної справи за Б. А. Доспеховим [15], в умовах типових для східної частини Лісостепу України.

Ґрунт дослідної ділянки представлений чорноземом типовим глибоким слабовилугованим на пилувато-суглинковому лесі, який характеризується зернисто-грудкуватою структурою, добрими фізико-механічними властивостями [16].

Матеріалом для вивчення були сорти сої, занесені до Державного Реєстру сортів рослин України, придатних для поширення в Лісостеповій та Степовій зонах України: Романтика (зернового напрямку використання) та Скеля (зерно кормового напрямку використання) [17].

Досліджували десиканти: Реглон супер, 150 SL в.р.к. та Скорпіон, 15 % в.р.к. з нормою витрати 2,0 л/га. Десикацію посівів проводили в чотири строки у фазі досягання насіння: 1 – пожовтіння бобів нижнього ярусу (кінець наливу) за вологості насіння при десикації 60–65 %; 2 – пожовтіння бобів нижнього і майже середнього ярусів за вологості насіння при десикації 50–55 %; 3 – побуріння бобів нижнього та середнього ярусів рослин за вологості насіння при десикації 40–45 %; 4 – побуріння бобів нижнього, середнього і майже верхнього ярусів за вологості насіння при десикації 30–35 %.

Облікова площа ділянки в рік проведення десикації – 50 м²; у насінневному потомстві – 10 м². Повторність досліду – чотириразова. Для посіву в досліді використовували непротруєне і неінокульоване, базове (еліта) насіння сортів сої.

Сою розміщували після стерньового попередника – тритикале яре. Сівба здійснювалась сівалкою СН–16 з нормою висіву 600 тис. схожих насінин на 1 га з шириною міжрядь 45 см при сталому прогріванні ґрунту на глибині загортання насіння (3–5 см) до 10–12 °С. Гербіциди (бакова суміш Фюзилад форте 1,5 л/га + Набоб 2,0 л/га) застосовували по вегетації культури у фазі 2–4 справжніх листків у бур'янів. Обробка посівів десикантами проводилася обприскувачем МЗУ–320 із розрахунку 200 л робочого розчину на 1 га згідно зі схемою досліду. Збирали урожай у фазі повної стиглості насіння подільнично комбайном «Сампо–130» із наступним зважуванням насінневої маси. Після зважування кожної ділянки відбирали середню пробу насіння для наступної очистки на насіннеочисній машині СМ–0,16 і перерахунку на 14 % вологість.

Математичну обробку отриманих даних проводили дисперсійним методом згідно методики Б. А. Доспехова [15] та за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Office Excel 2007 (номер ліцензії 48234916).

Результати і їх обговорення. Погодні умови у роки досліджень були типовими для східної частини Лісостепу України і контрастними за основними метеорологічними показниками, що дало можливість всебічно оцінити досліджуваний матеріал та визначити реакцію сортів на фактори, що вивчалися. В цілому 2007 р. був оптимальний для росту і розвитку рослин сої, 2006 і 2008 рр. були досить посушливими, а 2005 р. надмірно вологим.

В середньому за чотири роки досліджень, скорочення фази досягання після проведення десикації посівів при початковій вологості насіння 30–35 % і 40–45 % становило: за оброблення Реглоном супер і Скорпіоном сортів Мрія і Скеля – від 2 до 4 діб, а у сорту Романтика скорочення періоду досягання взагалі не відмічалось. При цьому проведення десикації за вологості насіння в більш ранній строк (50–55 % і 60–65 %) призводило до скорочення досягання у сорту Мрія від 5 до 7 діб, у сорту Скеля – від 6 до 8 діб і у сорту Романтика – від 1 до 2 діб. Важливо відзначити, що застосування десиканту Реглон супер призводило до більш інтенсивнішого підсушування рослин сої, ніж Скорпіон.

Веgetаційний період у сорту Мрія залежно від десиканта та строку десикації коливався в середньому від 105 до 112 діб, у сорту Романтика – від 102 до 104 діб і у сорту Скеля – від 109 до 117 діб (рис. 1).

Рис. 1. Вплив строку десикації на тривалість вегетаційного періоду сортів сої, діб (2005–2008 рр.)

Проведені нами впродовж 2005–2008 рр. дослідження свідчать, що рівень урожайності насіння значно залежав як від погодних умов року, особливостей сортів так і від факторів, що вивчалися в досліді.

Встановлено, що урожайність насіння підвищувалася, або була на рівні контролю у варіантах після проведення десикації при початковій вологості насіння 50–55 %; 40–45 % і 30–35 %. В той же час, при десикації посі-

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

вів Реглоном супер і Скорпіоном в більш ранній строк (при вологості насіння 60–65 %) спостерігалось зниження урожайності сортів сої. Так, при обробці посівів Реглоном супер при початковій вологості 50–55 %; 40–45 % і 30–35 % урожайність сорту Склея підвищувалася, відповідно на 0,02 т/га; 0,01 т/га і 0,02 т/га, а за вологості насіння 60–65 % – навпаки, зменшувалася до позначки 1,57 т/га, або на 0,13 т/га менше, ніж у варіанті без проведення десикації (1,70 т/га) (табл. 1).

Таблиця 1. Урожайність насіння сої залежно від строку десикації, т/га, 2005–2008 рр.

Сорт (А)	Десикант (Б), вологість насіння перед десикацією, % (В)									
	Реглон супер					Скорпіон				
	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35
Романтика	1,77	1,75	1,83	1,80	1,80	1,77	1,72	1,79	1,80	1,80
Мрія	1,82	1,70	1,82	1,83	1,84	1,82	1,73	1,83	1,82	1,83
Склея	1,70	1,57	1,72	1,71	1,72	1,70	1,64	1,72	1,71	1,70
НІР ₀₅	А–0,07; Б–0,06; В–0,10; АВ–0,10; АВ–0,16; БВ–0,12; АБВ–0,22									

На основі дисперсійного аналізу встановлено, що основний вплив на урожайність насіння, в середньому за чотири роки досліджень, чинили сортові властивості сої та взаємодія факторів із залишком, де частка впливу складала 47 і 40 %, відповідно. Поряд з цим, фактор вологості насіння, за якої проводили десикацію, також чинив вагомий вплив на цей показник, і його доля становила 11 %. В свою чергу, вплив десикантів за роки досліджень був найменший, і його частка не перевищувала 2 % (рис. 2).

Рис. 2 Частка впливу факторів на урожайність насіння сої залежно від строку десикації, (2005–2008 рр.)

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

Як свідчить аналіз отриманих даних, зниження урожайності насіння у варіантах, де десикацію сортів сої проводили при початковій вологості насіння 60–65 % було зумовлене зменшенням маси 1000 насінин. Так, обробка посівів Реглоном супер і Скорпіоном за вологості насіння 50–55 %; 40–45 % і 30–35 % маса 1000 насінин не знижувалася, а в деяких варіантах підвищувалася на 0,4–1,5 г. Разом із тим, при проведенні десикації в більш ранній строк (за вологості насіння 60–65 %) відмічалось зниження маси 1000 насінин у сортів Мрія, Романтика і Склея, відповідно після обробки посівів Реглоном супер і Скорпіоном на 4,7 г і 3,9 г; 3,2 г і 1,6 г; 6,1 г і 4,9 г (табл. 2).

В цілому за роки досліджень поряд із беззаперечними перевагами, пов'язаними із прискоренням досягання насіння, десикація посівів сої позитивно впливала на такі показники якості насіння, як енергія проростання та лабораторна схожість насіння. Слід зазначити, що у варіантах, коли десикація проводилась при початковій вологості насіння 60–65 %, незалежно від десиканту, ці показники у сортів були нижчими порівняно з іншими строками проведення десикації (за вологості насіння 50–55 %; 40–45 % і 30–35 %), але не нижче, ніж у варіанті без проведення десикації. Так, наприклад, при обробці посівів Скорпіоном за вологості насіння 60–65 % енергія проростання насіння сорту Склея становила 84 %, а лабораторна схожість – 92 %, тоді як за вологості насіння 50–55 %; 40–45 % і 30–35 % ці показники були вищими, відповідно на 3 %; 2 %; 3 % і 3 %; 2 %; 3 %, при контролі – 79 % і 90 %. Аналогічна закономірність простежувалася у сортів Романтика і Мрія (табл. 2).

Таблиця 2. Посівні якості насіння і маса 1000 насінин сої залежно від строку десикації, 2005–2008 рр.

Сорт (А)	Десикант (Б), вологість насіння перед десикацією, % (В)									
	Реглон супер					Скорпіон				
	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35
енергія проростання, %										
Романтика	84	85	86	86	88	84	85	84	85	87
Мрія	77	83	84	82	86	77	80	85	82	83
Склея	79	85	88	89	89	79	84	87	86	87
НІР ₀₅	А–1,65; Б–1,16; В–2,42; АБ–2,75; АВ–3,93; БВ–2,84; АБВ–4,38									
лабораторна схожість, %										
Романтика	90	90	93	94	92	90	91	92	92	93
Мрія	87	89	91	90	92	87	89	93	91	92
Склея	90	92	94	95	95	90	92	95	94	95
НІР ₀₅	А–1,42; Б–1,14; В–1,76; АБ–1,90; АВ–2,10; БВ–1,78; АБВ–3,11									
маса 1000 насінин, г										
Романтика	142,7	139,5	142,0	143,1	144,2	142,7	141,1	143,0	144,6	143,9
Мрія	135,8	131,1	135,8	135,3	135,1	135,8	131,9	134,5	135,6	137,0
Склея	135,8	129,7	135,5	136,3	135,6	135,8	130,9	135,4	136,9	136,9
НІР ₀₅	А–1,34; Б–1,18; В–1,90; АБ–1,94; АВ–2,73; БВ–2,34; АБВ–3,73									

Це можна пояснити тим, що обробка посівів десикантами сприяла знищенню патогенної мікрофлори на насінні, а також кращому відтоку пластичних речовин у насіння, що в кінцевому результаті сприяло підвищенню як енергії проростання, так і лабораторної схожості насіння.

В середньому за роки досліджень, енергія проростання насіння, залежно від строку десикації, знаходилася в межах 84–88 % у сорту Романтика, 77–86 % – у сорту Мрія і 79–89 % – у сорту Скеля, а лабораторна схожість насіння 90–94 %; 87–93 % і 90–95 %, відповідно. В цілому лабораторна схожість насіння в усіх варіантах досліджень відповідала вимогам ДСТУ 2240–93 категоріям «добазове» і «базове» насіння.

Незважаючи на досягнуті значні успіхи щодо ефективності проведення передзбиральної десикації посівів сої, і надалі залишається досить актуальним питання впливу післядії передзбиральної десикації посівів сої за різних строків її проведення, через насіння, в потомстві на формування показників якості та урожайних властивостей насіння.

В середньому за три роки досліджень встановлено, що материнська рослина, вирощена за різного строку десикації, суттєвого впливу на урожайність насіння сортів сої в потомстві (при пересіві) не чинила (рис. 3). Урожайність насіння у сорту Романтика на варіантах, де материнська рослина оброблялася десикантами Реглон супер і Скорпіон в різний період досягання насіння, коливалась від 2,00 т/га до 2,06 т/га і у сорту Скеля – від 1,97 т/га до 2,04 т/га, в той час як на контрольних ділянках (без проведення десикації) вона становила відповідно 2,00 т/га і 1,97 т/га.

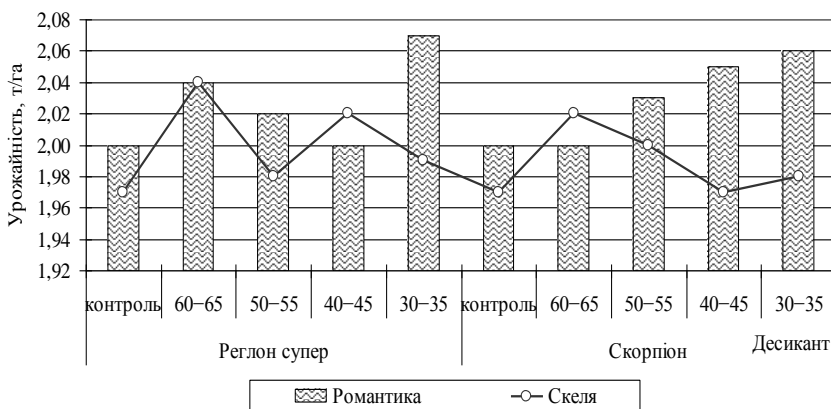

Рис. 3. Урожайність насіння сої в потомстві залежно від строку десикації, 2006–2008 рр.

Аналіз структури урожаю свідчить, що насіння, вирощене за різного строку десикації в оптимальних умовах, в потомстві (при пересіві) забезпе-

РОСЛИННИЦТВО
PLANT GROWING

чувало формування вищої урожайності за рахунок кращого поєднання у рослин складових елементів продуктивності – кількості бобів і насіння, а також маси насіння з рослини. Однак, чіткої залежності між строками десикації та елементами структури урожаю в потомстві не встановлено.

Виявлено, що насіння материнської рослини, одержане за різного строку десикації, в потомстві (при пересіві) суттєво не впливало на процес формування енергії проростання і лабораторної схожості насіння і більше залежали від метеорологічних умов року, що склалися у фазі наливу та досягання (табл. 3).

В середньому, енергія проростання насіння в потомстві у варіантах, які вивчалися, була досить високою і була в межах від 82 % до 90 % у сорту Романтика і від 78 % до 87 % – у сорту Скеля, а лабораторна схожість від 91 % до 95 % і від 90 % до 96 %, відповідно.

Найвища лабораторна схожість насіння сорту Романтика в потомстві була на ділянках, де материнська рослина оброблялася десикантами Реглон супер і Скорпіон у фазу досягання при початковій вологості насіння 50–55 % і становила 95 %, а у сорту Скеля на ділянках за обробки Скорпіоном при вологості насіння 30–35 % – 96 %, що більше, ніж на контрольних ділянках відповідно на 4 і 6 %. При цьому, найвища енергія проростання насіння у сорту Романтика (90 %) відзначена на ділянках з обробкою посівів Скорпіоном при початковій вологості 50–55 % та за вологості 30–35 % – у сорту Скеля (87 %).

Таблиця 3. Посівні якості насіння і маса 1000 насінин сої в потомстві залежно від строку десикації, 2006–2008 рр.

Сорт (А)	Десикант (Б), вологість насіння перед десикацією, % (В)									
	Реглон супер					Скорпіон				
	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35	контроль	60–65	50–55	40–45	30–35
енергія проростання, %										
Романтика	85	84	83	82	85	85	87	90	84	86
Скеля	78	82	84	81	82	78	83	84	85	87
НІР ₀₅	А–2,29; Б–2,29; В–3,63; АБ–3,24; АВ–5,13; БВ–5,13; АБВ–7,25									
лабораторна схожість, %										
Романтика	91	94	95	94	92	91	94	95	93	92
Скеля	90	90	93	93	93	90	93	92	93	96
НІР ₀₅	А–1,43; Б–1,43; В–2,26; АБ–2,03; АВ–3,20; БВ–3,20; АБВ–4,53									
маса 1000 насінин, г										
Романтика	141,4	140,1	142,0	144,9	143,3	141,4	141,3	141,8	141,5	141,8
Скеля	129,9	130,3	131,3	128,4	131,5	129,9	130,8	130,5	130,0	130,4
НІР ₀₅	А–2,60; Б–2,60; В–4,11; АБ–3,68; АВ–5,82; БВ–5,82; АБВ–8,22									

Як свідчать дані таблиці 4, вища маса 1000 насінин в потомстві формувалась у сорту Романтика і становила в межах 140,1–144,9 г, тоді як у

сорту Скеля цей показник знаходився в межах 128,4–131,5 г.

Встановлено, що маса 1000 насінин сортів сої в деяких варіантах досліду змінювалася. Так, наприклад, материнська рослина, що оброблялася Реглоном супер в період досягання при початковій вологості насіння 40–45 % і 30–35 % у сорту Романтика, а у сорту Скеля за вологості 50–55 % і 30–35 %, в потомстві забезпечило підвищення маси 1000 насінин на 3,5 г і 1,9 г та 1,4 г і 1,6 г, відповідно. Тоді як проведення десикації у більш ранній строк (за вологості насіння 60–65 %) у сорту Романтика і у сорту Скеля при вологості насіння 40–45 % відмічалася, навпаки, несуттєве її зменшення, відповідно на 1,3 г і 1,5 г. Разом із тим, за обробки посівів Скорпіоном в різний період досягання насіння цей показник у сортів залишався на рівні контролю (без проведення десикації).

Висновки. Таким чином в умовах східної частини Лісостепу України рекомендується проводити десикацію насінницьких посівів сої Реглоном супер або Скорпіоном (2,0 л/га) при початковій вологості насіння 50–55 %, що дозволяє одержувати посівний матеріал з високими показниками якості і урожайними властивостями та прискорити процес досягання насіння на 4–6 діб. При цьому урожайні властивості і показники якості насінневого потомства не знижувалися.

Список використаних джерел

1. *Конечная В. П.* Десикация сои повышает качество семян / В. П. Конечная // Земледелие. – 1968. – № 11. – С. 39.
2. *Васильев Д. С.* Влияние гербицидов и десикантов на урожайные свойства семян сои / Д. С. Васильев, Р. Г. Чануквадзе // Бюлл. научно-тех. информ. по масличным культурам, Краснодар. – 1974. – Вып. 3. – С. 55–56.
3. Десиканти від компанії «Агросфера» // Пропозиція. – 2005. – № 7. – С. 68–69.
4. *Зозуля О.* Десикація чи дефоліація? Що вибрати? / О. Зозуля // Пропозиція. – 2007. – № 6. – С. 90.
5. Ефективна економіка регуляторів росту рослин // Пропозиція. – 2002. – № 7. – С. 66.
6. Фітофармакологія: підручник / [М. Д. Євтушенко, Ф. М. Марютін, В. П. Туренко та ін.] : под ред. професорів М. Д. Євтушенка, Ф. М. Марютіна. – К.: Вища освіта, 2004. – 432 с.
7. *Кирпа М.* Хімічне сушіння: десикація рослин та особливості її проведення / М. Кирпа // Пропозиція. – 2012. – № 8. – С. 84–87.
8. *Чальїй І. І.* Сроки уборки сои на семена / И. И. Чальїй // Зерновое хозяйство. – 1973. – № 9. – С. 34–35.
9. *Конечная В. П.* Предуборочная десикация сои : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. с.–х. наук / В. П. Конечная. – Ленинград, 1967. – 17 с.

10. *Бабич А. О.* Сучасне виробництво і використання сої / А. О. Бабич. – К. : Урожай, 1993. – 432 с.
11. *Петриченко Н. М.* Формування продуктивності сої залежно від строку сівби, виду і строку внесення десикантів в умовах Лісостепу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.01.09 «Рослинництво» / Н. М. Петриченко. – Кам'янець-Подільський, 1997. – 19 с.
12. *Кузюра М.* Передзбиральна десикація зернобобових культур / М. Кузюра // Пропозиція. – 1998. – № 8–9. – С. 42.
13. Рекомендации по прогрессивной технологии производства сои / [В. И. Заверюхин, И. Л. Левандовский, Н. Г. Капшай, и др.]. – К. : Урожай, 1981. – 40 с.
14. *Ревякин Е. Л.* Особенности уборки и послеуборочной обработки семян сои / Е. Л. Ревякин, Б. В. Карпушенко // Масличные культуры. – 1987. – № 4. – С. 9–12.
15. *Доспехов Б. А.* Методика полевого опыта: учеб. пособ. / Б. А. Доспехов – М. : Колос, 1979. – 416 с.
16. Атлас почв Украинской ССР / под ред. Н. Г. Крупского, Н. И. Полупана. – К. : Урожай, 1979. – 160 с.
17. Сорти сої і їх агробіологічні особливості вирощування / [Матушкін В. О., Магомедов Р. Д., Мошкова О. М. та ін.]. – Харків. : Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2006. – 60 с.

Изучено влияние разных сроков проведения десикации семеноводческих посевов сои на продолжительность фазы созревания и особенности формирования урожайности и посевных качеств семян.

Рекомендуется проводить обработку посевов сои десикантами Реглоном супер или Скорпионом (2,0 л/га) при начальной влажности семян 50–55 %. При этом урожайные свойства и посевные качества семенного потомства не снижались.

The influence of different terms of desiccation of soybean seed-production crops on the maturation phase length and formation peculiarities of the seed productivity and sowing qualities was studied.

It is recommended to treat soybean plantings with the seed initial moisture of 50-55% with the desiccants *Reglon super* or *Scorpion* (2.0 l/ha). At that, the productive properties and sowing qualities of seed progenies did not diminished.